

Hocam Mâhir İz Bey ile Hâtıralarım

M. Ertuğrul Düzdağ

Merhum Mâhir İz Bey hocamız, hayatında sohbetleri ve gösterdiği yakın ilgiyle, benim de içinde bulunduğum, dine karşı tamamen bilgisiz ve dolayısıyla ilgisiz kalmış yüzlerce gencin hidâyetine vesile olmuştu. Yine görünüşte dindar da olsalar, dinin hakikatinden habersiz, genç ihtiyar binlerce kişinin gerçeği görmesine, imanının şuuruna ermesine; din, vatan ve millet uğrunda hizmete başlamasına da sebep olmuştur.

Merhum hocamız, ailesi, yetişme tarzı, hayat düsturları, çalışmaları, hizmetleri, sohbetleri, eserleri ve bugünün Müslüman nesillerine önder olan birçok şahsiyet üzerindeki tesirleri ile dikkate şayan ve nümûne-i imtisâl bir zât idi.

Arz edeceğim hatıralarımda, kendisinin fikirleri, şahsiyetinin hususiyetleri ve millî, dinî hayatımıza olan hizmetleri ile birlikte, kendisini nasıl tanıdığımı ve yakınları arasına girebilme şerefine erebildiğimi anlatmaya çalışacağım. Ayrıca, mensubu bulunduğu – İslâm’ın yurdumuzda yeniden canlanmasını sağlayan- muhterem neslin irşad ve ikaz etmeye çalıştığı yeni kuşakların yani bizlerin, nasıl bir muhitte ve ne gibi telkinler altında yetiştirildiğimizi de -kendi hayatımdan örneklerle- açıklamak niyetindeyim.

“Mâhir Baba Bizi Çağırıyor!..”

Beş yıllık ilkokulun ilk üç senesini anne tarafımın memleketi olan Yenişehir’de ve son iki yılını baba yurdum ve doğum yerim olan Bursa’da okuyup bitirmiştım. 1953 yılında, ortaokulun birinci sınıfına İstanbul Haydarpaşa Lisesi’ne yatılı olarak kaydoldum. Liseyi bitirinceye kadar, burada altı yıl okuyacaktım.

1956-57 döneminin ve lise birinci sınıfın son günleri idi. Sınıf arkadaşlarımdan “Onsekiz İsmail” yanıma gelerek, “*Mâhir Baba ikimizi evine çağırıyor. Bu Pazar birlikte gidelim*” dedi.

İsmail’in “Mâhir Baba” dediği, o sene edebiyat dersimize gelen Mâhir İz Bey’di. Güler yüzlü, görmüş geçirmiş, babacan tavırlı bu olgun insan, bütûn talebe arasında bu nam ile anılıyor ve seviliyordu.

O sırada 62 yaşında bulunan hocamız, dokuz senedir Haydarpaşa Lisesi'nde bulunuyormuş. Bizim sınıfımıza geldiği o yıldan sonra ayrılıp başka okula gitmişti. Böylece sevk-i kaderle, buradaki öğretmenliğinin son senesinde talebesi olmak ve sohbetine çağırılmak gibi bir nimete ermiştim.

Tıbbiye-i Şâhâne'nin Mescidi

Haydarpaşa Lisesi'nde altı yıl yatılı okudum. Sultan II. Abdülhamid'in yaptırdığı "Tıbbiye-i Şâhâne"nin denize bakan muazzam taş binasında, yarısı gündüzlü iki bin talebe idik. Çoğu kıdemli ve tanınmış, hatta ders kitabı yazarı olmak üzere, herhalde yüzden fazla da muallim vardı. Altı sene içinde bize de otuzdan fazla öğretmen gelip gitmiş, zamanla diğerlerini de tanımıştık.

Bunlardan sadece üç tanesi dinden bahsederdi: Edebiyat muallimi Mâhir Bey, İngilizce hocası "Kaptan" lakablı Refik Bey ve coğrafyacı "Kasap" Ekrem Bey...

Din dersi yoktu. İdarecilerden dindar kimse yoktu. Tıbbiye-i Şâhâne'nin mescidi, spor salonu idi. Küçük minarelerine giden merdivenler güvercin pislği ile kaplanmıştı.

"Beton Gibi Lâf!"

Ekrem Bey, sakın sakın bir şeyler söylemeye çalışır; Refik Bey dünyaya boş vermiş hal ve kılığı ile –bazan pantolonunu kravatı ile bağlardı- arada bir İngilizce söylediği hadis-i şerifleri tercüme edip, sonra Kaptan üslubuyla, "*Nasıl, beton gibi laf değil mi evlâdım. Bunu ancak bir Peygamber söyleyebilir*" derdi.

Evet, kurbanı olduğum İlâhi takdir, ben kulcağzını Haydarpaşa'ya kaydettirirken meğerki Mâhir Hoca vasıtasıyla imana ve İslâm'a sevk edermiş...

Bizler, akılları bir karış havada iki kafadar, Üsküdar-Kadıköy tramvayında "Mâhir Baba'nın davetine" giderken, tabii bunları zerre kadar hayal edemiyorduk.

Mâhir Hoca merhum, hayatının son yıllarında kaleme alınan "*Yılların İzi*" adlı hatıralarında¹ evine çağırıldığı bu iki gençten şöyle bahsediyor:

¹ İstanbul 1975.

Haydarpaşa'dan lise birinci sınıfında ağırbaşlılık ve derse olan yakın alâkaları ile dikkatimi çeken İsmail Öztürk ve Ertuğrul Düzdağ'ın aslı fitratlarındaki temizlik bugüne kadar hiçbir şâibeye âlûde olmamıştır.

Hocamın Kaleminden Fakir

Hatıratta bunu takip eden satırlarda İsmail'den biraz kısa benzenizden ise, 15 yılın hatırı için olmalı, biraz uzunca bahsedilmiş. Çünkü İsmail Öztürk teknik sahayı seçmiş, mezun olunca da Ereğli Demir-Çelik'e gidip oraya yerleşmiş, hoca ile alâkasını çok azaltmıştı. Yazının devamı şöyle:

İsmail makine mühendisi olarak umumî kültür çevresinden tekniğe atılmıştır. Ertuğrul'a gelince o edebiyatı tercih etti ve değerli talebelerim arasında fitratındaki asâlet ve vakar ile mümtaz olarak Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Lise ve üniversite hayatı boyunca bana çok yakın bir alâka ve çalışkanlığı ile umumî kültürünü artırdı. Hakikat âşığı, mert, demir karakterli, inancından hiç tâviz vermeyen Ertuğrul, bütün arkadaşlarınca takdir ve hürmet ile sevilen bir hüviyet iktisâb etti. Mezuniyet tezi olan 'Ebussuud Fetvaları'nı bana ithaf ederek neşretti.² Bir müddet Fatih Koleji'nde edebiyat hocalığı da yaptıktan sonra yazı ve neşir hayatına atıldı. Vekâletin tensibi ile sadeleştirdiğim Cevdet Paşa'nın 'Kıyas-ı Enbiyâ'sının matbaa tashihlerinde bana büyük yardımcı oldu.³ Kendisine teşekkür borçluyum.

Merhum hocam 1973 yılında, lütfedip hakkımda bunları söylemişti. Allah rahmet eylesin. Yazdıkları kendisinin bizim üzerimizde görmeyi arzu ettiği vasıflardır. Hoca vasiyeti ve duasıdır, inşaallah makbul olarak tahakkuk eder.

Mâhir Hoca'nın Evinde

İki arkadaş, kararlaştırılan Pazar günü hocamızın evine gittik. Kadıköy Kordonboyu'nun Haydarpaşa istasyon binasına bakan sahilinden beş on dakika yukarıda. Mısırlıoğlu, Talât Bey Sokağı, numara 2'de üç katlı ahşap bir evdi. Üst kat, küçük bir çatı katıydı. Altta giriş katında bir iş yeri vardı. Onun üzerindeki orta kata alındık.

² Eserin tam künyesi: *Şeyhülislâm Ebussud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul 1972.

³ Ankara 1972.

Güler Yüz, İkrâm ve Samimiyet

Hoca, bizleri, sınıfta dikkatini çektiğimiz için çağırdığını, haftada bir gelmemizi, sohbet edip bazen Boğaz'a ve Adalar'a gidip tenezzüh ederek konuşacağımızı söyledi. Güler yüz gösterdi, ikramlarda bulundu. Bizim hoşlanacağımız şekilde kendi hatıralarından bahsetti. Bu arada bizden ailelerimiz hakkında bilgi alıp, dinî düşüncelerimizi ve kültürümüzü ölçecek sualler sordu.

Hoca'nın bizimle böyle yakından ve samimiyet göstererek meşgul olması çok hoşumuza gitmişti. Onun gibi muhterem, yaşlı, bilgili, değerli ve tarihî şahsiyetleri tanımış, olgun ve kibar bir zâtı değil yakından tanımak, böyle kimselerin varlığından bile haberdar değildik.

Eski Harflerimize Verdiği Önem

Hocamız, sohbetin arasında, bahsi, Kur'ân-ı Kerim'i ve Osmanlıca eski eserleri okumaya getirdi. Bunun önemini belirtti. Tipik iki cumhuriyet ailesinin çocukları olarak, ikimiz de eski harflerimizi bilmiyorduk. Fakat elbette öğrenmek istiyorduk...

Kendisi hemen daha önceden hazırladığı ikişer formalık iki tane ince lise defteri çıkardı. İkimizi de yanına çağırdı. İki tarafına oturttu. Sırayla her iki defterin başına aslı harfleriyle birer Besmele-i Şerife koydu. O günün tarihini attı. Sonra Kur'an alfabesini, Türkçe için eklenen üç fazlası -pe, çe, je- ile birlikte- teker teker ve izah ederek yazdı. Bitirdikten sonra, defterleri bize verdi.

"Bu haftaki dersiniz bu. Müsvedde kâğıtlarında iyice çalışıp, tekrar tekrar yazın. En son şeklini deftere yazıp getirin, tashih edelim ve yeni dersinize geçelim" dedi.

Eski Harflerimiz, Meğer Ne Koyalmış!

İkinci dersimizde harflerin birleşmelerini yazdı. Üçüncüde, açık Türkçe, küçük bir kitaptan bize okutmaya başladı. Aynı kitaptan her hafta bir sayfa yazıp çalışıp gelmemizi istedi. Birkaç sayfa çalışıp geldik ve eski harf işi böylece hâl yoluna girmiş oldu...

Hiçbir şeyden habersiz, ders kitaplarının ve yaşlı-başlı öğretmenlerimizin yalan söyleyeceğine kat'iyen ihtimal vermeyen bizler de böylece ilk defa bizzat deneyerek, kocaman ve çirkin bir yalana şahid olmuştuk: Eski harflerimizi öğrenmek, hiç de söylendiği gibi zor değildi.

Şapka Değil, Harf İnkılâbı...

Mâhir Hoca merhumun eski harflerimize verdiği ehemmiyeti, gereği gibi anlatabilmek imkânsızdır. Bunu ancak kendisinden dinlemek lâzımdı. Bugün içine düştüğümüz dinî, millî, ahlâkî perişanlığın en büyük sebebinin “harf devrimi” olduğuna kat’i kanâat sahibi idi.

Üç devirde tahsil görmüş ve yine üç devirde altmış yıla yakın Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmış bir zâtın, bu kanâatte bulunmasının elbette çok büyük önemi vardı. Şöyle diyordu:

Mutaassıp halk, şapkaya karşı ayaklandı. Ama asıl milletçe kıyam olunması gereken felâket, harf inkılâbıydı... Çünkü, eğer millet kendi harfleriyle Kur’ân’ını ve kendisini bin yıldır besleyen millî eserleri okumaya devam edebilseydi, şapka ve Batıcılık düşkünü nesiller gelir geçer; ama bir gün gelir, yeni nesiller aslına dönerdi.

Elsiz, Dilsiz Bir Millet

Millet 1928’de bir günde bütünüyle okumaz-yazmaz cahiller sürüsüne döndürüldü.

Yeni rejimin kurucuları, silâh zoru ile bütün milleti elsiz ve dilsiz yaptılar. Yeni nesillere, yeni harflerle kendi istek ve düşüncelerine göre yazdırdıkları, tercüme ettirdikleri kitapları okutup, beyinlerini yıkadılar. Yalnız kendileri ve kendi fikirleri büyük tanındı... Gençler, bu uydurma değerleri bilmeyen ve garipseyen kendi dede ve babalarına düşman edildi. Bu keşmekeşin ruhlarda meydana getirdiği buhranın giderilmesi, eğer çalışılırsa, asırlar sürer...

Hocamızın arzusu, “telâfi-i mâ-fât” yani eski kayıpların geri kazanılması için, hiç olmazsa liselerde, eski harflerimizin ders olarak okutulması idi.⁴

⁴ Nitekim, onun bütün gençlere öğretilmesi yolunda bizzat hasbî ve fedakârca çalışması yanında, bu eğitimi verdiklerine şifâhî olarak bu şartı koşması, ileri görüşlülüğünün küçük görünmekle birlikte, gerçekte büyük bir örneğidir. Hoca merhum İstiklâl Marşımızı yazdırarak kendilerine karşılıksız özel eğitim vermeye başladığı küçük-büyük bütün talebelerine, medeniyetimizin anahtarı olan bu eskimez dili ve yazıyı on kişiye öğretmeyi şart koşar, böylece zamanı gelince bu alanda öğretmenlik yapacak gençlerin yetişmesini de sağlamış olurdu. Bıkmadan usanmadan yıllarca yürüttüğü Osmanlı Türkçesi’ni okuyup yazma faaliyetinin gençlerimiz ve geleceğimiz için önemi, ancak vefatından yarım asra yakın bir müddet geçtikten sonra çoğunluk tarafından anlaşılabilmiştir. Ayrıca ondan aldıkları feyizle onun gibi inandığı doğruları yerine getirmekten çekinmeyen günümüz devlet ricâlinin kararlılığıyla, artık eğitim lise programlarına da ders olarak girebilmiştir. *Haza min fazlî Rabbî*

Bizden önce harfleri öğrettiği gençlere yaptığı gibi, bize de şu vasiyette bulundu:

Benim sizden alacağım, bu harfleri on gence öğretmenizdir.

1974'teki vefatından önceki günlerinde, yine bir liseli gence eski harflerimizi öğretmekte idi.

İki Mâhir İz Vardı

Rahmetli Mâhir Hoca, Türkiye'de dinin ve dindarların hor görüldüğü, ezildiği, millî benlik ve kültürün Batı adına yok edildiği bir devrin tam içinde öğretmenlik yapmıştı. Bu nasıl mümkün olabilmişti? Hoca, kendisini nasıl gizleyip korumuştur? Kısaca söylemek gerekirse: İki Mâhir İz vardı: Dışarıda ve sınıfta...

Diğerlerinin yanında, "Öğretmenler Odası"nda şiirler okuyan, fıkralar söyleyen, hanım öğretmen meslektaşlarına –Nedim'den gazeller okuyarak- iltifatlar eden bir Mâhir Bey vardı. Bu zât, zamanın, zeminin ve rejimin istediği iyi bir öğretmendi. Fakat kendi ifadesiyle "*Sınıfa girip, kapıyı kapayıp, talebe ile başbaşa kalınca*" öteki Mâhir Bey konuşmaya başlıyordu.

İyi ama, sınıfta karşısında oturan gençler de en azından bir kısmı, dine ve millî tarihe muhalif "aydın" ailelerin çocukları değil miydi? Bildiklerine aykırı sözleri duyunca babalarına ve onlar da idarecilere aksettirmezler miydi?

O kara günlerin -ki hâlâ alacası, orada-burada kalmıştır- muzdarip, hür düşünceli gerçek aydınlarının ve fikir, vicdan sahibi öğretmenlerinin hep kullandıklarını zannettiğim bir usulü, Mâhir Bey de kullanmıştı. Nasıl mı?

Edebiyat Nasıl Okutulur?

Hocamız edebiyat dersinde, nazarî bilgiler üzerinde fazla durmaz, daha çok edebî metinler okutur, talebeye millî edebiyatı ve tarihi öğretip sevdirmeyi hedef alırdı.

Merhum Mehmed Âkif Bey'in de derslerinde aynı usulü takip etmiş olduğunu, Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde kendisine talebelik etmiş olan İbrahim Alaaddin Gövsa'nın hatıralarında görmüştüm.

Merhum Mâhir Bey, daha 1920 yılında Ankara'da Mehmed Âkif Bey ile tanışıp, kendisinden hususî olarak ders okumuş, her bakımdan

istifade etmişti. Bu, metin üzerinde yoğunlaşma usûlünü de ondan almış olabilir.

Edebiyat İçinde Din ve Millî Kültür Dersi

Mâhir Hoca, edebiyat dersinde okunan edebî metinlerin içinde geçen İslâmî deyim ve terimler üzerinde uzunca durur ve onları açıklama vesilesi ile talebeye dinin esaslarını da anlatırdı.

Mesela “melek” kelimesinden Amentü’deki “*ve melâiketihî*” ibaresine gider, oradan da imanın esaslarının neler olduğunu anlatırdı.

Yine meselâ, yeni bir âmentü olmak üzere yazılmış olan, Tefvik Fikret’in “*Halûk’un Âmentüsü*” manzumesi, onun için, gerçek *Âmentü*’yü anlatmaya iyi bir vesile olurdu.

Hele edebiyat dersi müfredatı içine mecburen de olsa daima konulan “*İstiklal Marşı*” ile “*Çanakkale Şehidleri*” şiirleri, onun en az birer ay üzerinde durup, neredeyse bütün Müslümanlığı rahatça anlatabildiği mübarek metinlerdi.

Şiir Dersleri

Hafta içindeki edebiyat derslerinden birini “şiir dersi” yapmıştı. Seçtiği şiirleri tahtaya ve defterimize yazdırtır; bunlarda geçen anlaşılması güç kelime ve deyimleri de aynı şekilde yazdırdıktan sonra, bu şiirlerin ve kelimelerin sözlü imtihanını yapar, not atardı.

Böylece bütün bir sınıf, önemli sekiz-on şiiri bir sene içinde kelimeleriyle birlikte ezberlemiş olurdu.

Bu şekilde, tabii başta *İstiklal Marşı* ve *Çanakkale Şehidleri* şiirleri olmak üzere, *Ressam Haklı*, *Kimdim*, *Meçhul Askere*, *Kılıç* gibi Midhat Cemal, Tefvik Fikret, Abdülhak Hâmid ve diğer şuaranın dinî hamâsî manzumelerini öğrencilerine yazdırmıştı.⁵

Sonraları yolda rastladığımız eski talebelerinin, otuz yıl önce ezberledikleri bu şiirleri hocaya, sevinerek tekrar ettiklerine şahid olmuşumdur.

⁵ Sözü edilen şiirler Mustafa Uzun tarafından ayrı bir çalışmada yayımlanacaktır.

İmam Hatiplere Hazırlık Kursları

1960 sonrası yıllarda, 1950 öncesi, din vazifelisi yetiştirilmeyen yılların neticesi olarak, yurdumuzdaki imam ve müezzinlerin hemen hepsini, resmî bir okuldan diploması olmayan kimseler teşkil etmekte idi. Bunlar, eski devirden kalmış himmet, mürüvvet ve gayret sahibi, ilim ve ihlâs ehli muhterem mücahid adamların maddî, mânevî fedakârlıkları ile yetişebilmişlerdi. Fakat bu zevat resmî bir görev ve maaş alamıyorlardı. İmam Hatip Okulları ise henüz gelişme safhasında idi.

Bu arkadaşlarımıza, ihtiyaçları olan her seviyede diploma almaları için, girecekleri dışarıdan bitirme imtihanlarına yardımcı olmak maksadıyla, hocamızın da teşvikiyle, İstanbul'da "İlim Yayma Cemiyeti" tarafından hazırlık kursları açılmıştı. Bu faaliyet de bizi bugünlere getiren yüzlerce, binlerce, isimsiz kahramanın çok faydalı teşebbüslerinden birisi olmuştur.

Bu kurslarda, hocamızın tensibi ile ben de gerek son sınıfta iken ve gerek yedek subaylığımı yaparken, Türkçe derslerine girmiştım. Böylece ilk öğretmenliğim, babam yaşındaki bu muhterem zevatın önünde icra olunmuş idi.

Mumlu Kâğıda Daktilo ve Teksir

Hoca merhum, bu kursların Türkçe ve edebiyat derslerine girerdi. Ancak asıl yaptığı, yıllardır horlanmış olan din adamlarına, onları diriltip kendilerine getirecek manevî dersler vermektir. İstikbâlin din hizmetlilerine, halka ve din aleyhtarı olarak karşılına çıkacak olan kimselere nasıl davranacak ve ne şekilde hitap edeceklerini gösterir, güzel konuşmayı öğretirdi.

Elde, okutulacak basılı metin olmadığı için, bir keresinde otuz kadar manzumeyi evinde bana yazdırmıştı. Bunları Teknik Üniversite Taşkuşla binasında muhasebede çalışan bir imanlı ağabeye götürmüştüm.⁶

O da mumlu kâğıda daktilo ile temize çekip yazmış ve teksir etmişti. Paketleri oradan yüklenip -gençlik işte!- Fatih'e kadar taşımıştım.

⁶ O zamanlar fotokopi makinesi bulunmadığı gibi, eski ispirotolu teksir makineleri da her yerde bulunmazdı.

Şiir Yoluyla Şuur

Hoca merhum, bu usule yani şiir yoluyla bilgi, idrak ve şuur kazandırmak; anlayış ve zevk-i selim sahibi kılmak metoduna çok önem verirdi. 1960 sonrasında daha çok Yüksek İslâm Enstitüsü ve dindar üniversite talebeleriyle, kendisini yetiştirmiş ilim ve irfan sahibi zevatın takip ettikleri sohbetler yapardı.

Bu sohbetler için de ezberinden söylediği şiirleri bana yazdırır, sonra kontrol ederdi. Ondandan sonra ben oturup üç kat kopya kâğıdı ile her birini yine elimle, “sabit” kalem kullanarak ve bastırarak birkaç kere yazar, otuz kadar nüsha çoğaltır ve o toplantılara götürüp dağıtırdım.

Gerek kurslar ve gerek sohbetler için yazdığı manzumelerin müsveddeleri, o günkü halleriyle, elli yıl sonra –Rabbimin lütf u keremiyle- şu satırları yazarken, önümde duruyorlar:⁷

Trabzon Müftüsü Cûdî Efendi'nin⁸,

*Ey Hicâz-ı keremin Seyyid-i Mekki-lâkabi
Kurretül'-aynı Habîbi Kureşiyü'n-nesebi*

Ve:

*Bir hârikadır devlet-i uzmâ-yı Muhammed
Bir hârikadır şevket-i garrâ-yı Muhammed
Matla'lı iki Na't-i Şerifi, yine onun;
Düşün şu kubbe-i ulyâ-yı âsumânî düşün
Düşün şu sakf-ı bülend-i veleh-resâmî düşün
beytiyle başlayan uzun tefekkür manzumesi...*

Abdülhak Hâmid'in⁹,

*Allahu Ekber, kâim onunla mihrâb u minber
Tekbîr-i millî İslâm'a rehber Allâhu ekber,*

diyen “Tekbîr”i

Midhat Cemal'in¹⁰ “Meçhul Asker” e hitabeden şiiri:

⁷ Bu şiirlerin çoğunun metinlerine **Hocamızın Seçtiklerinden İzler** bölümünde yer verilmiştir.

⁸ Şairin hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Mustafa Uzun, “Cûdî Efendi, Trabzonlu”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA), VIII, 81-82.

⁹ Şairin hayatı hakkında geniş bilgi için bk. İnci Enginün, “Abdülhak Hâmid Tarhan” DİA, I, 207-210.

¹⁰ Hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Kemal Kahraman, “Kuntay, Mithat Cemal”, DİA, XXVI, 379-380.

*Hem bak ne asîlâne kerîmâne ölürsün,
Heykellere, şöhretlere bigâne ölürsün.*

Şinasî'nin:¹¹

*Hak Teâlâ azamet âleminin pâdişehi
Lâmekândır olamaz devletinin taht-gehi*

diye başlayan “Münâcât”ı hep o ders ve meclislerde okunup istifâde ve istifâze olunmuştu.

Şiir Okuyuşu

Merhum Mâhir İz Bey hocamızın şiir inşâd tarzı, kendisine mahsus, pek güzel ve tesirli idi. Şiirin bütün aksâmına tam hakkını vererek, duyarak ve duyurarak okurdu. Onun okuyuşu karşısında, en alâkasız kimsenin bile müteessir olmaması imkânsızdı.

Bu hususiyeti bilindiği için, her fırsatta kendisine şiir okutulmak istenirdi. Bilhassa Mehmed Âkif günlerinde *İstiklâl Marşı* ve *Çanakkale* şiirlerini okumamış ise, toplantı tamam olmuş sayılmazdı.

Haydarpaşa Lisesi'nde öğretmen olan ve bizim dersimize de gelen meşhur felsefeci Hâtemî Senih Sarp Bey, yandaki sınıfta ders yaparken, hoca şiir okumaya başlarsa, kendisi susarak talebe ile birlikte hocayı dinlerlermiş.

Öğrencilerin, “Çanakkale”yi İstedikleri O Günler

Okulda yaptığı edebiyat sohbetlerinin öğrencilerin büyük ilgisini topladığı, bu ilgiye ancak sinemanın rekabet edebildiği bilinmektedir. Hatıralarındaki şu satırlar, bu husustaki şöhretini göstermektedir:

Haydarpaşa Lisesi'nde sene sonu bahçede yapılan toplantıda, bir ders senesi derece alanlar tebrik edilip, müdür tarafından konuşma yapıldıktan sonra mekteb müdürü Bahâ Bey talebenin bir arzusu olup olmadığını sormuştu. Hep bir ağızdan “Mâhir Bey'i istiyoruz” demişlerdi. O da benden bir konuşma yapmamı istedi. Talebenin önüne geldiğimde, şiddetli bir alkış ile ‘Çanakkale!’ diye bağırdılar. Mehmed Âkif’in “Çanakkale” adlı şiirini okumamı istiyorlardı. Duyduğum büyük bir heyecan ile isteklerini yerine getirdim.¹²

¹¹ Hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Alim Kahraman, “Şinasî”, *DİA*, XXXIX, 166-169.

¹² *Yılların İzi*, s. 303.

Bu birkaç satırdan alınacak, ayrıca çok ders-i ibret vardır. Günümüzün talebesine, öğretmenine ve herkesine:

1950'li yılların öğrencisi, bakınız kimi ve neyi istiyor ve bakınız yaşlı fakat gerçek bir hoca, onların istediğini, nasıl içten bir heyecanla yerine getiriyor...

1962 Haziran ayı başında şiddetli bir kalp rahatsızlığı geçirdikten sonra da aynı aşk ve heyecanla konuşmalarına devam ettiğine bizler şahidiz. "Milli Türk Talebe Birliği" salonunda yaptığı bir konuşmasının sonunda, benzi bembeyaz kesilip ayakta sallanmaya başlaması üzerine, birkaç kişi sahneye fırlayıp kollarına girerek yerine oturtmuştuk.

Hocamın Evinde

Merhum Mâhir Bey hocamızla, 1957 baharında kendisinin lütfedip sohbetine davet etmesi ile başlayan hususi talebelik münasebetim vefatına kadar on beş yıl devam etti.

Lisenin son iki sınıfında hemen her hafta, hatta bazen haftada iki defa evine giderek sohbetinden istifade ettim ve hizmetinde bulundum. O zamanlarda yatılı talebeler, Cumartesi öğleden Pazar akşamına kadar ve hafta içinde Çarşamba öğleden sonraları ders olmadığı için saat beşe kadar dışarı çıkmaya izinli idiler.

Bu izin günlerinde ve yaz tatillerinde, bazen evin çatı katındaki küçük odada yattığım da oldu. Bu kalışlarım birkaç kere Ramazan'a rastladı. Merhumun sahur vaktinde, içinde kayısı hoşafı ve peynirli börek bulunan bir tepsi ile merdivenleri çıkıp gelerek, beni oruca kaldırmasını unutamam...

Fedâkâr Hayat Yoldaşı Mihrinur Hanımefendi

Şimdi ne zaman bu iki nimet birlikte önüme gelse, pek çok vesilede olduğu gibi, hocamı –ve pişirdiği nefis yemekleriyle biz kimsesiz gurebâyı ağırlayıp şâd eden, merhume Mihrinur hanımefendi yengemizi- hatırlar, kendilerini minnet ve şükranla anarım...

Allah rahmet eylesin misafirperver yengemiz, muhterem Mihrinur Hanımefendi'nin, bizler için katlandığı zahmetleri, güzel yemeklerini ve hocamıza gösterdiği dikkat ve ihtimâmı burada zikretmek, bizim için mutlaka ifası gereken zevkli bir borçtur.

Son devrin bilhassa, rubaî tarzında kaleme aldığı hikemî manzumeleriyle tanınan meşhur şairlerinden, İngilizce muallimi

Muhyiddin Râif Bey'in kerîmesi olan Muhterem Mihrinur Hanımefendi, 8 Ağustos 2004 tarihinde vefat etti. Karacaahmed kabristanına defnedildi.

Kendisini birkaç ayda bir -bazen ailece- ziyâret ederdim. Merhum Hocamız'ın eserlerini yayına hazırlayıp neşrettirdiğimde, yayınevinden aldığım telifleri de kendisine ulaştırırdım.

Cenâb-ı Hak, Resûlü lisanıyla: “Eşlerini râzı eden kadınların, erkeğin kazandığı sevaplara aynen nâil olacağını” buyurduğu müjde ile kendisini hisseyâb ve Kevser'iyile sirâb eylesin, âmin.

Sohbet Âdâbı

Merhum, herkesin bildiği gibi sohbetleri ile tanınmıştı. Her seviyeden, her çeşit insanla akranı gibi konuşur, onu kendisine çeker ve hissettirmeden irşad ederdi. Çok samimî konuşur; karşısındaki konuşursa, ne söylerse söylesin, kat'iyen sözünü kesmeden sonuna kadar dinlerdi. Onun bu nezaketi, bazen meclisinde bulunan ve onu dinlemek için gelmiş olanları güç durumunda bırakacak kadar ileriye gidebilirdi.

Bazı ziyaretçilerin, merhumun bu müsâmahakâr tavrından fırsat bulup, işi o hafta içinde bir gazetede görüp beğendikleri bir yazıyı orada okumaya teşebbüse kadar götürdükleri olurdu.

Fakat bu gibi edep dışı davranışlar, bizim gibi “tahammülsüz”lerin bulunduğu meclislerde, ancak bir “teşebbüs” olmaktan ileri geçemezdi. Çünkü usulü dairesinde müdahale edip, mezkûr makale yerine hocamızı dinlemenin daha uygun olacağını, o zât-ı kıraat-pervere hatırlatır idik...

Haddini bilmek gibi irfan olmaz, demişler.

Seneler sonra Barbaros Hayreddin Paşanın hatıralarını¹³ hazırlarken sık sık tekrar ettiğini gördüğüm:

“*Haddini bilmeyene bildirmek, öksüze kaftan giydirmek gibidir*” sözü de bu gibi durumlar için söylenmiş güzel bir vecizedir.

“Sual Sorun!”

Merhum Mâhir İz Hoca kendisine sual sorulmasını isterdi. Daha ilk mülâkatımızda bizlere:

¹³ *Barbaros Hayrettin Paşanın Hatıraları* (haz. M. Ertuğrul Düzdağ, İstanbul ts.). Eser sonraki yıllarda birçok defa basılmıştır.

Oğlum sual sorun, demişti; bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıptır.

Yolunu da şöyle gösterdi:

Aklınıza sualler gelir, fakat sonra unutursunuz. Bunu önlemek için, cebinizde muhakkak küçük bir defter ve bir kalem bulunsun. Nerede olursanız olun, aklınıza geleni hemen yazın. Görüştüğümüz zaman sorarsınız...

Daha sonraları gençlere muhatap olmaya başladığım zaman, bu usulün isabetini yaşayarak idrâk edecektim. Gençlere ve bütün insanlara, o esnada onların ihtiyaçları olan bilgileri vermenin, onların ilgilenmedikleri kendi gündemimizi ileri çıkararak, iki tarafın da vaktini ziyan etmemenin yolu ancak böyle bulunabiliyordu.

Hoca, bizim çoğu zaman yaptığımız gibi, dağınık kâğıt parçalarına not almamızı da istemiyordu. Kâğıtlar kaybolurdu, defter kalırdı.

Hemen o ilk günlerden sonra cebimde küçük bir defter ve onun içine sığacak kadar küçük bir kurşun kalem taşımaya başladım. Durmadan sorular yazıyordum...

Yatar yatmaz uyuyabilen takımından olmadığım için, defteri yastığımın altına koyardım. Haydarpaşa Lisesi'nin yan yana altmış kar-yolayla elbise dolabını içine alabilen berhâne gibi büyük yatakhaneinde, kapı üstünde daimî yanan küçük kırmızı lambanın kör ışığında, el yordamı ile başımı yastığa koyar koymaz zihnime hücum eden soruları, defterin sayfalarına eğri büğrü yazmaya çalışırdım.

Zamansız, Yersiz Sorular

Hoca rahmetli, bıkmaz, üşenmez, bütün sorularıma cevap verirdi. Zamansız, yersiz, manasız veya münasebetsiz bir şey sorarsam; suali, nasıl olması gerekiyorsa o şekilde sokar, öyle cevaplandırırdı. "Zamansız, yersiz" sorudan maksad, benim henüz cevabını anlayıp hazmedebilecek duruma gelmediğim suallerimdi.

Hoca, bunların cevabını vermek için, benim hazır olmamı sabırla bekliyordu. Bunlar dine, tarihe, şahsi hayata dair, henüz ilmihalini bile bilmeyen, namazını kılmayan bir gencin idrâk edebilmesi mümkün olmayan cevaplardı.

O zamanki bütün gençler gibi bana da telkin edilmiş olan resmî “söylem(!)” ve İslâm’a dair çarpıtılarak verilmiş bilgiler, bizlerin, söylenecek doğruları kavrayabilme yeteneğimizi dumûra uğratmıştı... Önce onun tamir edilmesi, tabii hale getirilmesi gerekiyordu... Bunun da yolu, hoca-talebe arasında zamanla kurulacak olan sevgi ve îtimadın geçiyordu.

“Manasız ve münasebetsiz” soruların sebebi ise, gayr-i İslâmî bir hayatın içinden çıkıp gelmiş olmamdı. Öyle ki, İslâm’a ve müslümanlara ve müslümanca yaşayışa biraz ünsiyeti bulunan insanların kafasında, benim zihnimi kurcalayan sorular bulunmazdı. Zihnî ve ruhî tatmin, müslümanca yaşayışın bizzât kendisinden zuhûra gelmekteydi. Ben ise o sırada henüz işin başında ve sadece “nazariyatında” idim... Gerçi o zamanlardan beri, artık “tatbikatında”yım diyebilirim de galiba halâ “başlarında” bulunuyorum; neyse ki buna da şükür!..

Dertli Çocuk

Hocam, beni sohbetine davet ederken, ne gibi dert ve meselelerle yüklü olduğumu bilmiyordu. Söylediğine göre, sınıftaki halim, bildiğim halde hiç parmak kaldırmayışım, hatta tahtaya yazdırdığı zor bir beyti, sadece ben çözdüğüm halde, yine de kendisi sormadan ortaya çıkmayışım, dikkatini çekmişti. Bir de sıradaki oturuşum...

Sınıfımız kademeli amfi sıraları şeklinde büyük bir salondur. Ben bazen bir ayağımı altına alırım, bir dizimi dikip otururdum. Belki Lofçalı akıncı dedelerim de büyük odalarının geniş sedirlerinde böyle oturuyorlardı. Konuşmuyordum, çünkü çok küçük yaşımdan itibaren üzerime çökmüş olan ailevî dertlerin verdiği ağırlık, parmak kaldırmak, kendini göstermek gibi şeyleri bana pek basit gösteriyordu. Ve ilkokul çağından beri, o yaşlar için akla gelmeyecek ciddî eserleri okumaktaydım.

Hoca, birkaç sohbetten sonra ne çetin bir “sorgucu” ile karşılaştığını anladı. Dini hiç bilmez ve yaşamazken, dinî hayatın olmayışından doğan bütün yanlışları ve sıkıntıları ailemde ve muhitimde görüp yaşamıştım. Ebeveynim, ben henüz dört yaşımıdayken boşanmışlardı, mutlu, sıcak ve şefkatli bir yuva hasretini çekiyordum. Ama öyle bir şeyin örneğini görmemiştim. Nasıl elde edileceğini ve yaşanacağını ise hiç bilmiyordum.

Hocama Borcum

Merhum Mâhir Hoca, böyle bir muhitten çıkıp gelen, benim gibi problemlili bir gencin soru bombardımanı karşısında bile zerre kadar kıpırdamamış, ihtimal benim halime acıyarak daha fazla meşgul olmuştu.

İşte emr ü fermânına kurban olduğum Rabbimin takdiri, o dertler ve telkinler altında büyüyen, geleceği karanlık bu âciz masum çocuğu, lutfedip, Mâhir Bey gibi insan sarrafı, görmüş-geçirmiş bir İstanbul efendisinin irşad ve terbiyesi altına göndermiş, hıfz u himayesine almıştı.

Cenâb-ı Hak kendisinden razı olsun, gani gani rahmet eylesin. Ben kendisinde manevî bir baba ve mürşid buldum. Gücümün, idrâkimin yettiği ve alabildiği kadar, istifade etmeye çalıştım. İcabı kadar istifade edebildim mi, bilemem ve zannetmem... Fakat eminim ki bir zerre hayır işlesem, hocamın onda hissesi vardır. Onun için, çok hayırlı iyi işler yapmak ona karşı da borcum...

Teşekkür ve Vefa

“Bir kişinin senin vasıtanla hidâyete ermesi, senin için bütün dünyadan daha hayırlıdır” buyurulmuş. Bu ölçünün penceresinden bakarsak, doğru yolu bulan kişi için kendisinin hidâyetine sebep olan şahsın ne kadar hürmete lâyıık olacağı anlaşılır.

İman ve küfür, bir yol çatağıdır. Bizim bunlardan birine girmemize sebep olan kimse, artık ömrümüzün sonuna kadar, o yolda yürüdüğümüz müddetçe, iyi veya kötü ne yaparsak, ondan pay alacaktır...

Bu, başka hiçbir şeye benzemez ve insan hayatının en önemli meselesidir.

Bizim hak yola, Hakk'ın yoluna erişmemize vesile olan dost, arkadaş, ağabey, üstad, hoca, şeyh, müşid... Hangi muhterem zât ise, bizlerin manevî babamızdır. Kendilerine, asıl babalarımız eğer bu vazifeyi ihmal etmişlerse, onlardan daha fazla borçlu ve bağılız demektir.

Cenâb-ı Hak, Hazret-i Âdem'den (as) bugüne kadar, Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem başta olmak üzere, yol göstericilere salât, selam ve şükranlarımızı ulaştırısın, âmin.